

ται νὰ ὦσι παλαιότερα τοῦ 5^{ου} αἰῶνος) ὑπάρχουσιν ἐκεῖ ἀπομεινάρια καὶ ἄλλων τοίχων οὐχὶ διαφόρων τὴν κατασκευὴν τῶν τοίχων τοῦ παναρχαίου Μεγάρου (Α) (1) καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀρχαιοτέρων πολὺ χρόνων, ὥστε ὁ Λυκοῦργος συνεργήσας, ἂν τῷ ὄντι συνήργησε, νὰ οἰκοδομηθῇ κατὰ τὴν τρίτην αὐτοῦ πενταετῇ διοίκησιν ναὸς τῷ Πλούτῳ ἐν Ἐλευσίνι οὐχὶ νέαν, ὡς ὁ κ. Foucart ὀρθότατα παρατηρεῖ (σελ. 399), ἀλλὰ παραμεληθεῖσαν πῶς ἀρχαίαν λατρείαν ἐπανέφερεν εἰς πλήρη ἐνέργειαν, ἀναγκάζων τοὺς συμπολίτας του νὰ τιμῶσι καὶ λατρεύωσι τοὺς θεοὺς κατὰ τὰ πάτρια.

Ἐν Ἐλευσίνι τῇ 24 Μαρτίου 1886.

Δ. ΦΙΛΙΟΣ

Υ. Γ. Πείθομαι εἰς τὴν γνώμην φίλων ἀνδρῶν λαβόντων γνώσιν τῶν κατὰ τὰ ἐν λόγῳ ἀνάγλυφα ἐκ προφορικῆς μου ἀνακοινώσεως, ὅτε τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον μου ἦτο ἤδη ὑπὸ τὰ πιεστήρια, ὅτι ἀβλεψία χρησάμενος δὲν παρετήρησα ὅτι ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ὀρῶντος γυνὴ τοῦ δευτέρου συμπλέγματος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 ἀναγλύφου κρατεῖ τῇ ἀριστερᾷ διπλὴν δαδα, ἥτις ἐπίτηδες ἰσως ἐτέθη οὕτως ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου, ὥστε νὰ φαίνεται οἷον εἰς δύο τμήματα διηρημένον τὸ ἀνάγλυφον. Ταῦτα ἀκριβείας χάριν, ἅπερ, ὡς εἰκός, δὲν μεταβάλλουσι τὸν ἐν γένει τῶν εἰρημένων μοι νοῦν.

Ἐν Ἐλευσίνι τῇ 22α Μαρτίου 1886.

Δ. Φ.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΑΦΩΝ ΕΝ ΕΡΕΤΡΙΑ

(Πίναξ 3)

Τὸν Νοέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐδόθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τινὰς ιδιώτας ἄδεια νὰ σκάψωσιν ἐπὶ ιδιοκτῆτων ἀγρῶν κειμένων ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ἀρχαίας Ἐρετρίας πρὸς ἀνεύρεσιν τάφων καὶ ἡ ἐπιστασία τοῦ ἔργου ἀνετέθη εἰς ἐμέ. Βραδύτερον ἐπεχείρησεν αὐτόθι ἀνασκαφὰς καὶ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρία ἐπὶ δημοσίων γαιῶν, ὡσαύτως ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν μου. Οὕτω δὲ ἐν διαστήματι μικροτέρῳ τῶν τριῶν μηνῶν ἠνοιχθήσαν καὶ ἡρευνήθησαν περὶ τοὺς διακοσίους τάφους διαφόρων ἐποχῶν, γενικὰ δὲ τινὰ ἐξαγόμενα ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων περὶ τοῦ τρόπου τῆς ταφῆς καὶ τῶν σχετικῶν αὐτῇ παραθέτομεν ἐνταῦθα μετὰ τῶν εἰκόνων δύο τῶν ἀξιολογωτέρων εὕρημάτων (Πίν. 4).

Καὶ πρῶτον ὡς γενικὸς κανὼν δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὅτι οἱ τάφοι διευθύνονται ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, ἥτοι ὅτι ἡ μὲν κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ κεῖται εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ τάφου, οἱ δὲ πόδες εἰς τὸ δυτικόν. Τοῦτο οἱ Ἐρετρίαις εἶχον κοινὸν τοῖς Ἀθηναίοις κατὰ τὴν παρὰ Πλουτάρχῳ (Βίος Σόλωνος 10) σωζομένην πληροφορίαν, ὅτι οἱ μὲν Μεγαρεῖς ἔθαπτον πρὸς ἑὼ στρέφοντες τοὺς νεκρούς, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πρὸς ἐσπέραν. Εὕρεθησαν ὅμως καὶ

(1) Παράβ. Πρακτ. Ἀρχ. Ἐτ. τοῦ 1884, ἐ.δ.

τινες τάφοι, σχεδὸν πάντες νεώτεροι τοῦ τρίτου αἰῶνος διευθυνόμενοι ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν, ἐν αὐτοῖς δὲ πάντοτε οἱ νεκροὶ εἶναι ἐστραμμένοι πρὸς βορρᾶν.

Οἱ ἀρχαιότεροι τῶν τάφων, οὓς ἀνεκαλύψαμεν, μόλις ἀνῆρχοντο εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔκτου πρὸ Χρ. αἰῶνος. Τοιούτους θεωρῶ τρεῖς ἢ τέσσαρες τάφους, ἐν οἷς εὕρεθησαν λήκυθοι μελανόμορφοι, οὐδὲν δ' ἄλλο ἀγγεῖον. Τὸ βάθος αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς μέχρι τοῦ πυθμένος τοῦ τάφου ἦτο τριῶν περίπου μέτρων· ἀπετελοῦντο δ' ἐκ λάρνακος πωρίνης σκεπαζομένης ὑπὸ δύο πλακῶν ὁμοίως πωρίνων καὶ ἐχουσῶν πάχος 0,08-0,10 μ. Ἐνίοτε ὅμως τὸ πῶμα ἀπετελεῖτο καὶ ἐκ μιᾶς μόνον πλακός. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἦσαν κατεσκευασμένοι καὶ πάντες οἱ τάφοι τοῦ πέμπτου καὶ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ὧν πολλοὺς εὗρομεν. Συνηθέστερον ὅμως οἱ τάφοι τῶν χρόνων τούτων συνίσταντο ἐκ μεγάλων κεραμίδων ἐπιπέδων, ὧν τρεῖς ἢ τέσσαρες (ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τοῦ τάφου) ἀπετέλουν τὸν πυθμένα, ἰσαριθμοὶ ἑκατέραν τῶν μακρῶν πλευρῶν καὶ τὸ πῶμα, μία δὲ μόνον ἑκατέραν τῶν μικρῶν πλευρῶν. Μόνον εἰς τάφους παίδων πολὺ μικροὺς μετεχειρίζοντο λάρνακας ἐκ γῆς

ὀπτῆς ἐχούσας σχῆμα οὐχὶ τετραγωνικόν, ἀλλ' ἐλλειψοειδές· καὶ αὐταὶ δὲ ἐνίοτε σύγκεινται ἐκ δύο τεμαχίων ἀκριβῶς προσηρμοσμένων ἀλλήλοις (1). Ὁ πῶρος εἶναι λευκότερος καὶ μαλακώτερος τοῦ ἐπιτοπίου, φαίνεται δὲ ὅτι εἰσῆγετο ἔξωθεν, ἰσως ἐξ Αἰγίνης· διὰ τοῦτο οἱ πενέστεροι τῶν Ἐρετριέων ἀντικαθίστων αὐτὸν διὰ πλακῶν ἐκ γῆς ὀπτῆς.

Καὶ ἐν τοῖς τοῦ πέμπτου αἰῶνος τάφοις μόνον ληκύθους εὗρομεν, ἐρυθρομόρφους καὶ λευκάς, ἐν ἐνὶ δὲ καὶ ἐν ἀλάδαςτρον λευκόν, οὐδὲν δ' ἀγγεῖον ἄλλου σχήματος· ἐν δὲ τοῖς τοῦ τετάρτου αἰῶνος ὑπάρχον ἐνίοτε μετὰ τῶν ληκύθων καὶ τινα ληκύθια τῶν νεωτέρων ἀττικῶν, ὧν ἡ κοιλία εἶναι σχεδὸν σφαιρική. Ἡ τέχνη τῶν τε μελανομόρφων καὶ τῶν ἐρυθρομόρφων καὶ τῶν λευκῶν ληκύθων εἶναι καθαρῶς ἀττική, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἐν πίν. 4 δειγμάτων. Τοῦτο ἀποδεικνύει καὶ τρίτη λήκυθος, ἐφ' ἧς ἐπὶ ἐδάφους ὑπολεύκου παρίσταται μορφὴ ἐφῆβου ἐν χλαμύδι μελανῇ· παρ' αὐτὴν ἡ ἐπιγραφὴ

Λ Λ Α Ν Κ Ο Ν
Κ Α Λ Ο Σ

Ἐν ὅλῳ ἀνεκαλύφθησαν λήκυθοι περὶ τὰς ἐβδομήκοντα, ὧν αἱ πλείους ὅμως ἦσαν ἐντελῶς ἐφθαρμέναι· ἐκ τῶν λευκῶν ἄξια λόγου διὰ τε τὴν διατήρησιν καὶ τὰς παραστάσεις τῶν εἶναι μολίς δέκα ἢ δώδεκα, πᾶσαι δὲ ἦσαν ὑπὲρ τὰς τριάκοντα. Εὐρέθησαν δὲ ἐν ὀλίγοις σχετικῶς τάφοις· εἰς μόνος περιεῖχεν ἕξ τοιαύτας, ἄλλος τέσσαρας καὶ οἱ λοιποὶ σχεδὸν πάντοτε πλείονας τῆς μιᾶς· ὥστε ἡ βεβαίωσις τοῦ E. Pottier (*Étude sur les lécythes blancs attiques* 1883 σ. 3), ὅτι αἱ λευκαὶ λήκυθοι εὐρίσκονται μόνον ἐν τάφοις τῆς Ἀττικῆς, ὅπως δ' ἐξαιρετικῶς καὶ τυχαίως ἐν ἄλλαις χώραις, δὲν δύναται νὰ ἰσχύῃ καὶ περὶ τῆς Ἐρετρίας· διότι ἐνταῦθα εὐρίσκονται, δύναται τις νὰ εἴπῃ, τόσον συχνὰ ὅσον καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ. Προϋποθέτει δὲ κατὰ τὴν γνώμην μου τὸ μέγα τοῦτο πλῆθος τῶν ἐν Ἐρετρίᾳ εὐρισκομένων λευκῶν ληκύθων καὶ ἐπιτόπιον

(1) Οἱ ἐκ κεραμίδων τετραγωνικοὶ τάφοι (καὶ μόνον αὐτοὶ) φαίνεται ὅτι ὡς οἱ εὐθηνότεροι πάντων ἐξηκολούθησαν ἐν χρήσει ὄντες καὶ καθ' ἅπαντας τοὺς ἐπομένους αἰῶνας· ἀγγεῖά τινα μικρὰ ἐν αὐτοῖς εὐρεθέντα ἀνήκουσιν εἰς τὸν τρίτον καὶ δεύτερον αἰῶνα, τὰ δὲ ὅλα ἀγγεῖα, τὰ χρυσᾶ φύλλα καὶ κοσμήματα, τὰ ὅποιά τινες περιεῖχον, δεικνύουσι χρόνους ἔτι μεταγενεστέρους.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ 1886.

κατασκευὴν, διότι δὲν φαίνεται πιθανόν, ὅτι ἂν καὶ τοσαύτη ἐγένετο αὐτῶν χρῆσις ἐνταῦθα, ὅμως οὐδεὶς Ἀθηναῖος τεχνίτης ἐσκέφθη νὰ μεταφέρῃ τὸ ἐργαστήριόν του εἰς Ἐρετρίαν, ἀφοῦ μάλιστα αὕτη λίαν ἐνωρὶς ἐγένετο ὑποτελὴς τῶν Ἀθηνῶν. Ἐννοεῖται, ὅτι ἐὰν τοῦτο ἦναι ἀληθές, αἱ ἐν Ἐρετρίᾳ ποιηθεῖσαι λήκυθοι δὲν δύνανται νὰ διαφέρωσι τῶν ἀττικῶν κατὰ τὴν τέχνην· καὶ τῷ ὄντι ἐγὼ τοῦλάχιστον οὐδεμίαν διαφορὰν μεταξὺ αὐτῶν παρετήρησα. Ὑπὲρ τῆς γνώμης ὅμως, ὅτι καὶ ἐν Ἐρετρίᾳ κατασκευάζοντο λευκαὶ λήκυθοι, φαίνεται συνηγοροῦν τὸ ὅτι ὅσαι ἐξ αὐτῶν ἔτυχεν νὰ εὐρεθῶσιν ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ δεικνύουσιν ὅχι μόνον τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ τὴν αὐτὴν τέχνην, ἀλλὰ σχεδὸν μετὰ βεβαιότητος καὶ τὸ αὐτὸ ἐργαστήριον· τοῦτο δύναται νὰ ῥηθῇ πρὸ πάντων περὶ τεσσάρων τάφων, διότι αὐτοὶ περιεῖχον πλείονας τῆς μιᾶς ὅπως οὖν διατηρουμένας· εὐρέθησαν δὲ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ἕξ ὁμοῦ, ἐν τῷ δευτέρῳ τέσσαρες, ἐν τῷ τρίτῳ τρεῖς καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ δύο· ὑποθέτω δέ, ὅτι τοῦτο δὲν θὰ συνέβαινεν ἀκριβῶς οὕτω, ἐὰν οἱ Ἐρετρίαις ἠγόραζον τὰς λευκάς ληκύθους παρ' ἐμπορίου εἰσαγοντος αὐτὰς ἐξ Ἀττικῆς καὶ ἀπὸ πολλῶν ἐργαστηρίων· διότι τότε τίνα λόγον εἶχον νὰ ἐκλέγῃσι μεταξὺ τόσου πλήθους ἀγγεῖα τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου, νὰ μὴ προτιμῶσι δὲ μείζονα ποικιλίαν, ἀφοῦ ἐνίοτε σκοπὸν εἶχον νὰ θέσωσιν ἐν τῷ τάφῳ πέντε ἢ ἕξ ληκύθους. Εὐκολώτερα ἐξηγεῖται τὸ πρᾶγμα, ἐὰν παραδεχθῶμεν, ὅτι ἕκαστος ἐπρωμηθεύετο τὰς ληκύθους, ὧν εἶχε χρεῖαν, ἀπ' εὐθείας παρὰ τεχνίτου ἐν Ἐρετρίᾳ ἐργαζομένου, ὁ μὲν πλούσιος παρὰ διασημοτέρου, ὁ πέννης παρ' ἀφανεστεροῦ (1).

Λευκαὶ λήκυθοι εὐρέθησαν μόνον ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ περιγραφείσι τάφοις καὶ ἐν τισὶ κεκαυμένοις, περὶ ὧν κατωτέρῳ γενήσεται λόγος, συμπεραίνω δὲ ὅτι αὐταὶ ἐν Ἐρετρίᾳ οὐδέποτε εἶναι νεώτεροι τοῦ τετάρτου αἰῶνος, σπανίως δὲ τῶν μέσων αὐτοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν τῷ τάφῳ θέσιν τῶν πραγ-

(1) Ὁ κ. ΑΘ. Κουμανούδης μοι ὑποβάλλει πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐν τῷ κειμένῳ ἐκτεθείσης γνώμης καὶ τὴν ἐξῆς παρατήρησιν, ἣν ἐγὼ πληρέστατα συμπεριλαμβάνω, ὅτι δηλαδὴ πολλαὶ λευκαὶ λήκυθοι, ἅτε ἔχουσαι ἀτελῶς ὠπτημένα ἢ καὶ ἐντελῶς ὡμὰ χρώματα ἐξαφανιζόμενα δι' ἀπλῆς καὶ τυχαίας τριβῆς δὲν ἠδύναντο νὰ μετακομίζωνται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἄνευ σπουδαίας βλάβης ἐλαττούσης τὴν ἀξίαν των ὡς ἐμπορεύματος. Ἦτο λοιπὸν τοῦτο σπουδαῖος λόγος, ὅπως προκαλέσθαι τὴν ἰδρύσιν ἐπιτοπίων ἐργαστηρίων.

μάτων, αὕτη δὲν εἶναι ἐν πᾶσιν ἢ αὕτη. Ἐνίοτε εὐρίσκονται μία ἢ δύο λήκυθοι παρὰ τὴν κεφαλὴν, ἄλλαι εἰς τὸ μέσον τοῦ τάφου καὶ ἄλλαι παρὰ τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ. Ἄλλοτε ὅμως μόνον παρὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας ἢ μόνον εἰς τὸ μέσον καὶ παρὰ τὴν κεφαλὴν καὶ οὕτω καθεξῆς.

Οἱ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ τετάρτου αἰῶνος περίπου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ τρίτου τάφοι εἶναι ὅλως διάφοροι τὴν κατασκευὴν. Ἡ θήκη ἀποτελεῖται ἐκ πωρίνων ὀγκολίθων, ὧν αἱ πρὸς τὰ ἔσω ἄνω γωνίαι εἶναι ὀλίγον ἐσκαλισμέναι, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ ἐσκαλισμένου μέρους πατοῦσι τὰ ἄκρα τῶν πλακῶν, αἵτινες καλύπτουσι τὸν τάφον· αἱ πλάκες αὗται ἄλλοτε μὲν εἶναι δύο πώρινοι καὶ οὐχὶ πολὺ παχεῖαι, ἄλλοτε δὲ (καὶ τοῦτο εἶναι τὸ συνηθέστερον) τρεῖς ἢ τέσσαρες μεγάλαι κεραμίδες ἐπίπεδοι· ἐπ' αὐτῶν τέλος εὐρίσκονται ἄλλοι πώρινοι ὀγκόλιθοι, συνήθως τρεῖς ἢ τέσσαρες, σπανιώτερον δὲ πέντε· αὐτοὶ ἔχουσι μῆκος ὑπὲρ τὸ ἐν μέτρον, πλάτος 0,50-0,60 καὶ πᾶχος ἴσον τῷ πλάτει περίπου· πατοῦσι δὲ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους τῶν τοιχωμάτων τοῦ τάφου, ὥστε οὐδόλως πιέζουσι τὸ κύριον πῶμα. Αἱ ἔσωτερικαὶ ἐπιφάνειαι τῶν τε πλευρῶν καὶ τοῦ πώματος εἶναι κεχρισμέναι, πολλάκις δὲ καὶ κεχρωματισμέναι ἐρυθρά· δύο δὲ τάφων αἱ τὰ πώματα ἀποτελοῦσαι κεραμίδες ἦσαν διηρημέναι διὰ τῶν διαγωνίων των εἰς τέσσαρα τρίγωνα, ὧν τὰ μὲν δύο κατακόρυφα ἦσαν ἐρυθρά, τὰ ἄλλα δύο κίτρινα. Ἡ κατασκευὴ τῶν τάφων τούτων δεικνύει πόσας προφυλάξεις ἐνόμιζον τότε ἀναγκαίαις, ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὴν ἐν τῷ τάφῳ ἡσυχίαν τοῦ νεκροῦ· καὶ τῷ ὄντι ἡ βεβήλωσις αὐτῶν ἦτο λίαν δύσκολος· ἡμεῖς πολλάκις ἀπησχολοῦμεν ὀλόκληρον ἡμέραν τέσσαρας καὶ πέντε ἐργάτας ἔχοντας πάντα τὰ ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα, ὅπως θραύσωμεν τοὺς ἐπικειμένους ὀγκολίθους, οὓς ἄλλως ἦτο ἀδύνατον νὰ μετακινήσωμεν. Βάθος ἔχουσιν οἱ τάφοι οὗτοι ἀπὸ τοῦ πυθμένου των μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς δύο μέτρα, πολλάκις δὲ καὶ ὀλιγώτερον. Ἐνίοτε εἶναι ἐσκαμμένοι ἐν τῷ βράχῳ, ὅπου οὗτος εὐρίσκεται εἰς μικρὸν βάθος· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ὁ λάκκος εἶναι ἐπενδεδυμένος ἔσωθεν (οὐχὶ ὅμως πάντοτε) διὰ πωρίνων πλακῶν ὀλίγον χαμηλοτέρων τοῦ ἑαυτοῦ ὕψους· ἐπὶ τῶν ἄνω ἄκρων τῶν πλακῶν τούτων πατοῦσι τὰ ἄκρα τῶν ἄλλων πλα-

κῶν ἢ κεραμίδων, τῶν τὸ πῶμα τοῦ τάφου ἀποτελοῦσάν, τὰ δὲ ἄκρα τῶν ὀγκολίθων πατοῦσιν ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ λάκκου, ὥστε καὶ πάλιν δὲν πιέζουσι τὰς λεπτὰς σχετικῶς πλάκας τοῦ πώματος (1).

Οἱ τάφοι οὗτοι συνηθέστατα περιέχουσι μόνον ἀσήμαντα πράγματα· οἱ τῶν ἀνδρῶν πρὸ πάντων στλεγγίδα σιδηρᾶν καὶ ληκύθιον ἔχον ὡς κόσμημα ἀνθέμιον ἐρυθρόν· οἱ τῶν γυναικῶν περιέχουσιν ἀλάβαστρα λευκά, σπανιώτερον δὲ μαρμάρινα, τὰ πλεῖστα ἐντελῶς ἐφθαρμένα, ἀγγεῖα τινα περιέχοντα ψιμμύθιον καὶ δίσκον κατόπτρου χαλκοῦ. Ἐκ τῶν τριάκοντα καὶ πέντε τάφων τοῦ εἶδους τούτου, οὓς ἠγνοίσαμεν, μόνον τέσσαρες περιεῖχον ὅπως οὖν ἀξιόλογα πράγματα· ἐν ἐνὶ εὐρέθῃ κάτοπτρον χαλκοῦν ἔχον δύο πώματα μετ' ἐκτύπων παραστάσεων. Ἐν τῷ δευτέρῳ εὐρέθησαν δύο πήλινα ἀγαλμάτια, ἐν τῷ τρίτῳ ληκύθιον τῶν νεωτέρων ἀττικῶν μετὰ παραστάσεως τετραμόρφου, τέχνης τοῦ τετάρτου αἰῶνος, καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ δύο πυξίδες καὶ ἐν ἀγγεῖον πιθοειδὲς δίωτον μετὰ πώματος· ἐπ' αὐτῶν παραστάσεις κοινὰ ἐκ τοῦ γυναικείου βίου, ἡ δὲ τέχνη εἶναι ἀμελὴς τοῦ τρίτου αἰῶνος. Ἀπορεῖ τις τῇ ἀληθείᾳ, πρὸς τί κατεσκεύαζον τοὺς τάφους τόσον ἀσφαλεῖς, ἀφοῦ δὲν περιεῖχον ἀντικείμενα δυνάμενα νὰ διεγείρωσι τὴν πλεονεξίαν τῶν τυμβωρύχων· ἢ μήπως ἐφοβοῦντο, μὴ οἱ μεταγενέστεροι εὐρίσκοντες τάφους ἐτοιμοὺς θάπτωσιν ἐν αὐτοῖς τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, ὡς εἶναι γνωστὸν ἄλλοθεν, ὅτι συνέβαινεν ἐνίοτε; ἀλλὰ τότε καὶ οἱ πώρινοι ὀγκόλιθοι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὠφελήσωσι πολὺ.

Τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, δηλαδὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου αἰῶνος, ἦσαν καὶ δύο ἰγδιόσχημοι νεκρῶν θῆκαι, ὧν ἡ μὲν πωρίνη οὔσα περιεῖχε μόνον ὀστᾶ καὶ δύο ἢ τρία ἀγγεῖα ἄνευ γραφῶν, ἡ δ' ἐτέρα ἦτο ἐσκαμμένη ἐν τῷ βράχῳ καὶ εἶχε βάθος μὲν 0,61, διάμετρον δὲ τοῦ στόματος 0,58. Τὸ πῶμα αὐτῆς ἦτο μαρμαρίνον μήκ. 1,37, πλ. 0,87 καὶ πᾶχ. 0,28. Ἐσωθεν ἡ θήκη ἦτο κεχρισμένη, περιεῖχε δὲ ὑδρίαν χαλκὴν ὕψ. 0,48 πλήρη ὀστέων κεκαυμένων. Ἐπὶ τῶν ὠμων καὶ τοῦ χείλους ἐσώζοντο κατὰ τὴν ἐκ τῆς θήκης ἐξαγωγὴν μικρά τινα λείψανα ὑφάσματος διαλυθέντα ἀμέσως ὑπὸ τῆς

(1) Δύο τάφοι ἐν τῷ βράχῳ ἐσκαμμένοι δὲν ἦσαν ἔσωθεν ἐπενδεδυμένοι διὰ πλακῶν, ἀλλ' εἶχον λάρνακας πωρίνους ἐξ ἐνὸς λίθου.

πνοῆς τοῦ ἀνέμου. Ὑπὸ τὴν μεγάλην κάθετον λαβὴν τοῦ ἀγγείου ὑπάρχει ἀνάγλυφον ἐπικεκκολλημένον παριστῶν τὸν Διόνυσον μεθύοντα καὶ ὑποβασταζόμενον ὑπὸ Σατύρου.

Οἱ τῶν τάφων τούτων μεταγενέστεροι εἶναι πολὺ ποικιλώτεροι τὴν κατασκευὴν, φαίνεται δέ, ὅτι τὸ ἐν εἶδος δὲν ἔπεται ἄλλῃ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἄλλοι κατασκευάζον οὕτω καὶ ἄλλοι ἄλλως τὸν τάφον των. Ἦδη ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος ἤρχισαν ἀντὶ τῶν τριῶν καὶ τεσσάρων μεγάλων ὀγκολίθων νὰ ἐπιθέτωσι τῷ πώματι μόνον δύο τετραγωνικοὺς πωρίνους λίθους ἔχοντας πᾶχος 0,25-0,35 μ. περίπου. Ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα ἐκλείπει καὶ τὸ κύριον πῶμα, τὸ ὁποῖον, ὡς εἴπομεν, συνίστατο συνήθως ἐκ κεραμίδων, οὕτω δὲ ὁ τάφος σκεπάζεται μόνον ὑπὸ τῶν δύο πωρίνων λίθων. Τὸ εἶδος τοῦτο ἐξακολουθεῖ, ὑποθέτω, μέχρι τῶν καθαρῶς ῥωμαϊκῶν χρόνων· λέγω δὲ ὑποθέτω, διότι μόνον ἐν ἐνὶ εὐρομένῳ δύο πηλίνῃ ἀγαλμάτια παριστῶντα βάκχας κρατούσας τύμπανα· ἡ τέχνη αὐτῶν μοι φαίνεται τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων. Οἱ εὐτελέστεροι τῶν τάφων τούτων στεροῦνται ἐνίοτε καὶ πάτου, ὃ δὲ νεκρὸς κεῖται ἀμέσως ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ τρίτου αἰῶνος φαίνεται, ὅτι ἤρχισεν ἡ χρῆσις μαρμαρίνων λαρνάκων σκεπαζομένων ὑπὸ μιᾶς καὶ μόνῃς μεγάλῃς ἐπιμήκους πλακὸς ἐπίσης ἐκ μαρμάρου. Αἱ πλείσται ὅμως αὐτῶν εἶναι ἀναντιρρήτως πολὺ μεταγενέστεραι. Μόνον ἐν μιᾷ εὐρομένῳ ἐν μικρὸν ληκῦθιον τῶν νεωτέρων ἀττικῶν, ἐφ' οὗ παρίσταται γυνὴ καθημένη πρὸς δεξιὰ καὶ πρὸ αὐτῆς ἔρως, μετὰ δ' αὐτῶν χῆν· τῆς γυναικὸς τὰ γυμνά μέρη εἶναι λευκά, ἡ δὲ τέχνη φαίνεται τοῦ τέλους τοῦ τρίτου αἰῶνος. Αἱ λοιπαὶ λάρνακες δὲν περιεῖχον εἰμὴ ἀγγεῖα πρόστυχα, ὧν τινὰ καὶ ἄνευ γανώματος, ἀλάβαστρα λευκά, φύλλα χρυσοῦ, βελόνας ὀστεινὰς καὶ τρεῖς καλαθίσκους πλεκτοὺς ἐκ φυτῶν λεπτῶν, ὧν οἱ δύο σχεδὸν ὅλως κατεστραμμένοι. Ἐν μιᾷ εὐρέθησαν τὰ ὅσα δύο νεκρῶν εἰς δύο σωροὺς, ὧν ὁ εἷς ἔκειτο εἰς τὸ μέσον, ὁ ἄλλος εἰς τὸ ἐν ἄκρον. Ἄλλη δὲ πάλιν περιεῖχε τὰ ὅσα τοῦλάχιστον τεσσάρων νεκρῶν εἰς σωροὺς οὐχὶ διακεκριμένους ἀλλήλων ὡς ἐν τῇ πρώτῃ.

Ὅτι οἱ ἐκ κεραμίδων τετραγωνικοὶ τάφοι ἦσαν ἐν χρήσει καὶ κατὰ τὸν τρίτον καὶ τοὺς ἐπομένους

αἰῶνας, εἴπομεν ἤδη ἀνωτέρω. Κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους συνείθιζον νὰ θάπτωσι καὶ ἐν τάφοις κακοτέχνως κατασκευασμένοις ἐκ πωρίνων πλακῶν καὶ ἐσκεπασμένοις δι' ὁμοίων τριῶν ἢ τεσσάρων μήτε τοῦ αὐτοῦ μήκους μήτε τοῦ αὐτοῦ πᾶχους· ἐνίοτε μάλιστα εἶναι προφανές, ὅτι αὐταὶ εἶχον χρησιμεύσει πρότερον εἰς ἄλλο τι· οὕτω ἐνὸς τάφου τὸ πῶμα εὐρέθη, ὅτι ἀπετελεῖτο ἐκ τεσσάρων πλακῶν πελεκηθεισῶν ἐκ τῶν σπονδύλων κίονος πωρίνου ἀρραβδώτου. Τῶν αὐτῶν χρόνων τάφοι εἶναι καὶ οἱ ἐκ λίθων κοινῶν κτιστοί. Οἱ ἀτεχνότατοι ὅμως καὶ πενιχρότατοι πάντων εἶναι οἱ ἐκ κυρτῶν κεραμίδων μεγάλων πεποιημένοι, ὧν δύο ἢ τρεῖς ἔστρονον κάτω καί, ἀφοῦ ἀπέθετον ἐπ' αὐτῶν τὸν νεκρὸν, τὸν περιέβαλλον ἔπειτα δι' ἄλλων πανταχόθεν. Οἱ ἐργάζεται ὀνομάζουσιν αὐτοὺς λίαν προσφυῶς καλύβας.

Περὶ πάντων τῶν τάφων γενικῶς, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν ἀρχαιοτέρων τῶν περιεχόντων ληκῦθους, δύναται νὰ ῥηθῇ, ὅτι ἐν αὐτοῖς τὰ πράγματα εὐρίσκονται συνήθως εἰς τοὺς πόδας, πολὺ δὲ σπανιώτερον παρὰ τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς τὸ μέσον. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν πρόκειται περὶ πραγμάτων, τὰ ὅποια ὁ νεκρὸς ἐφόρει, ὡς τὰ κοσμήματα (εἰς ἃ πρέπει νὰ καταταχθῶσι καὶ τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους εὐρισκόμενα χρυσοῦ φύλλα), ἀλλὰ περὶ ἀγγείων, κατόπτρων, πηλίνων ἀγαλματίων καὶ τῶν τοιούτων. Ἐκτὸς τοῦ τάφου ὅμως οὐδέποτε εὐρέθη τι ἄξιον λόγου ἢ ἄρτιον, πλὴν ἐνὸς ἢ δύο μικρῶν ἀγγείων ὅλως ἀσημάντων, ὑποθέτω δὲ ὅτι καὶ ταῦτα ὅλως τυχαίως περιέπεσαν εἰς τὰ χώματα· ἐν ᾧ εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἀλλαχοῦ εὐρίσκονται πολλὰ πράγματα, ἐνίοτε μάλιστα τὰ πλείστα καὶ τὰ κάλλιστα περὶ τὸν τάφον ἢ ἐπ' αὐτοῦ. Ἐν Ἐρετρίας παρατηρεῖται ἄλλο τι, ὅτι δηλαδὴ συχνότατα ὁ τάφος κεῖται ὑπὸ στρώμα ἄμμου θαλασσίας ἢ ποταμίας, καὶ ἄλλοτε μὲν εὐρίσκεται ἡ ἄμμος ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ἄλλοτε δὲ βαθύτερον· ἐνίοτε στρώματα ἄμμου καὶ στρώματα γῆς ἐναλλάσσουσιν· ἐν τοιαύταις δὲ περιπτώσεσι τὰ στρώματα τῆς πρώτης εἶναι πολὺ παχύτερα τῶν τῆς γῆς. Ἀγνοῶ πρὸς τί ἐχρησίμευεν ἡ ἄμμος, ἀληθὲς εἶναι μόνον, ὅτι αὐτὴ διατηρεῖ περὶ τὸν τάφον ὑγρασίαν διαρκῆ. Αἱ δύο δημοσιευόμεναι λήκυθοι ἐν τοιούτοις τάφοις εὐρέθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάσης ἐποχῆς τάφων ἀπαντᾷ τις τὴν ἄμμον,

ἀκόμη καὶ περίξ τῶν ἀθλιεστέρων καλυδῶν, ὥστε φαίνεται, ὅτι τὸ ἔθος διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ πέμπτου τοῦλάχιστον αἰῶνος μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων. Ὅφειλω ὁμῶς νὰ προσθέσω, ὅτι ἐν ἐνὶ νεκροταφείῳ κειμένῳ πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἀπέχοντι μίαν περίπου ὥραν τῆς παραλίας δὲν εἶδομεν ἄμμον, ἂν καὶ ἠνοιζαμεν ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι τάφους διαφόρων ἐποχῶν. Τὰ ἄλλα νεκροταφεῖα ἔκειντο πολὺ πλησιέστερον τῆς θαλάσσης.

Ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἠγάπων νὰ θάπτωσιν ἐπὶ χαμηλῶν γηλόφων φυσικῶν ἢ τεχνητῶν, εἶναι γνωστόν· παρατηρήσαμεν δὲ τοῦτο καὶ ἐν Ἐρετρίας. Τὸ μέγα πλῆθος ὁμῶς τῶν τάφων εὐρίσκεται ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς ὄχθου ὀφρυοειδοῦς ἐκτεινομένου εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν παρὰ τὴν εἰς Κύμην καὶ Κάρυστον ἄγουσαν ὁδόν. Καὶ ἐπὶ γηλόφων δὲ δὲν ἔθαπτον πανταχοῦ, ἀλλὰ προετίμων πάντοτε τὰς πρὸς τὴν ὁδὸν πλευράς. Οἱ δὲ νεώτεροι τοῦ τετάρτου αἰῶνος τάφοι εὐρίσκονται πολλάκις μόνον ἢ καὶ δύο καὶ τρεῖς ὁμοῦ ἐν τετραγώνοις περιβαλλομένοις πανταχόθεν ὑπὸ πωρίνων λίθων. Ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἐρετρίας εἰς Χαλκίδα ὁδοῦ πρὸ πάντων ἀπαντῶνται πλεῖστα τοιαῦτα τετράγωνα τὸ ἐν παρὰ τὸ ἄλλο.

Τάφοι, ἐν οἷς ὁ νεκρὸς ἐκάη, εὐρέθησαν ἱκανοὶ τὸν ἀριθμόν, οὐχὶ ὁμῶς πανταχοῦ ἐξ ἴσου διεσπαρμένοι. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐγένοντο εἰς τέσσαρα διάφορα μέρη, μόνον δὲ εἰς τὰ δύο ἦσαν αὐτοὶ πολλοὶ σχετικῶς. Οἱ ἀρχαιότεροι, δηλαδή οἱ τοῦ πέμπτου καὶ τοῦ τετάρτου αἰῶνος, εἶναι ἀπλοὶ λάκκοι ἐν τῇ γῇ ἐσκαμμένοι μὴ ἔχοντες μήτε τοιχώματα μήτε πῶμα· ὁ νεκρὸς ἐκαίετο ἐντὸς αὐτῶν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πλευρῶν τοῦ λάκκου ἐχουσῶν τὸ χρῶμα γῆς ὀπτῆς. Μόνον ἐν ἐνὶ ἐκ πῶρων οὐχὶ λίαν ἐντέχνως κατεσκευασμένῳ τάφῳ εὐρέθησαν ἄνθρωποι πολλοὶ καὶ τέσσαρες λήκυθοι μελανόμορφοι· ἐκ τῆς θέσεως ὁμῶς τῶν ὀστῶν ἐφαίνετο, ὅτι ὁ νεκρὸς δὲν εἶχε κατ' ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἐκτός. Εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἔκαιον τοὺς νεκροὺς ἐντὸς τάφων κατεσκευασμένων ὡς καὶ οἱ ἐν οἷς ἔθαπτον.

Τὰ πώματα τῶν τάφων εἴτε πώρινα εἴτε ἐκ κεραμίδων δὲν ἀντέχουσι πάντοτε εἰς τὸ βάρος τῆς ἐπικειμένης γῆς, πολλάκις δ' εὐρίσκονται εἰς τεμάχια καὶ οἱ τάφοι πλήρεις χωμάτων. Ὅσάκις ὁμῶς

δὲν ἦσαν τεθραυσμένα, ὁ τάφος ἦτο κενὸς χωμάτων· τοῦτο συμβαίνει συνήθως ἐπὶ τινῶν τῶν πωρίνων τάφων τῶν σκεπαζομένων ὑπὸ ὀγκολίθων καὶ ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων λαρνάκων. Ἐν αὐτοῖς τὰ ὀστᾶ κείνται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν στρώματος γῆς ἔχοντος πολλάκις πάχος μάλιστα ἐνὸς δακτύλου· προέρχεται δ' ἡ γῇ αὕτη, ὡς φαίνεται, ἐκ τῶν διαλυθέντων ἐνδυμάτων, τῶν σαρκῶν καὶ τῆς βρογχῆς, ἥτις ὅσον καλὰ καὶ ἂν ἦναι κεκλεισμένος ὁ τάφος, πάντοτε ὁμῶς εἰσδύει συμπαραφέρουσα καὶ μόρια γῆς. Ὡστε περὶ τῶν ἀρχαιοτέρων τούτων τάφων, δηλαδή τῶν μέχρι τοῦ τρίτου αἰῶνος δύναται ὡς βέβαιον νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ὁ νεκρὸς ἐν αὐτοῖς δὲν ἐκαλύπτετο ὑπὸ χωμάτων. Περὶ τῶν νεωτέρων ὁμῶς δὲν δύναμαι ν' ἀποφανθῶ μετὰ βεβαιότητος, διότι αὐτῶν τὰ πώματα, καὶ ὁσάκις δὲν εὐρέθησαν τεθραυσμένα, ἦσαν τόσον ἀμελῶς ἐφηρμοσμένα, ὥστε ὁ τάφος ἦν πλήρης χωμάτων παντοίων· κλίνω ὁμῶς νὰ παραδεχθῶ, ὅτι καὶ ἐξ αὐτῶν ἐν πολλοῖς, ἂν μὴ ἐν πᾶσι, δὲν εἶχον ρίψει γῆν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ἐπίτηδες. Ἐνὸς τάφου τὸ ἥμισυ (ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ στῆθος) ἐφάνη, ἅμα ἀφαιρεθεῖσιν τῶν τοῦ καλύμματος πλακῶν, κατὰ γράμμα ἐπεστρωμένον διὰ πολυαριθμῶν φύλλων χρυσῶν, ὑφ' ᾧ ἔκειντο τὰ ὀστᾶ· ἐνταῦθα προφανῶς ὁ νεκρὸς δὲν εἶχε καλυφθῇ ὑπὸ χωμάτων· τοιαῦτα δὲ παραδείγματα καὶ ἄλλα ἔχω σημειώσει, ἀλλὰ πολὺ σπάνια. Ἐν Μυρίνῃ τῆς Ἀσίας ὁμῶς οἱ κύριοι E. Pottier καὶ S. Reinach παρατήρησαν, ὅτι ἐκεῖ ἐπὶ τῶν ὀστῶν ὑπάρχει στρώμα γῆς λεπτῆς ἐπίτηδες ἐρριμμένον (Bull. de corr. Hell. VI σ. 402 καὶ 413). Ἐγὼ παρατήρησα μόνον, ὅτι ἐνίοτε ἡ ὑπὸ τὰ ὀστᾶ γῇ ἦτο τοσαύτη, ὥστε ἀνάγκη νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἔστρονον αὐτὴν ἐπίτηδες, πρὶν ἀποθέσωσι τὸν νεκρόν. Καὶ τοῦτο ἐγένετο πρόδηλον ἐκ τριῶν τάφων, ἐν οἷς ἀντὶ τῆς κοινῆς εὐρέθη πάλιν ὑπὸ τὰ ὀστᾶ γῇ λευκὴ καὶ ὑγρὰ, ἣν σήμερον κατ' ἐξοχὴν πηλὸν ὀνομάζουσιν. Αὕτη δὲν ἦτο τοῦ τόπου, ἀλλὰ φερτὴ ἄλλοθεν.

Στήλαι ἐπιτύμβιαι ἐνεπίγραφοι εὐρέθησαν πολλάί, δυστυχῶς ὁμῶς οὐδεμία κατὰ χώραν, οὐδεμία δὲ καὶ ἀρχαιότερα τοῦ τετάρτου αἰῶνος.

Ἐκ τῶν δημοσιευομένων δύο ληκυθίων ἡ μία εἶναι ἀναμφιβόλως ἔργον τοῦ Δούριδος, τὸ μόνον δυστυχῶς μέχρι τοῦδε ἐξ Ἑλλάδος (1). Εἶναι ἀλη-

(1) Τὸ ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ (1885 σ. 56) δημοσιευθὲν τεμάχιον

θῶς περιέργον, ὅτι μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου δὲν ἀκολουθεῖ καὶ ῥῆμά τι, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι πρωτοφανές, διότι καὶ ἄλλοι ἀγγειοπλάσται καὶ ἀγγειογράφοι, ὁ Καχυλίων, ὁ Πύθων, ὁ Παμφαῖος καὶ ὁ Εὐθυμίδης παρέλειψαν ἀπ᾽ ἑκάστου τὸ ῥῆμα μετὰ τὸ ὄνομά των (ἴδε Klein Vasen mit Meister-signaturen σελ. 8). Ἄλλως τε πιθανόν ὁ Δοῦρις καὶ νὰ ἀπηξίωσε νὰ δηλώσῃ σαφῶς, ποῖα ἡ σχέση του πρὸς τὴν λήκυθον ταύτην, διότι, ἂν δὲν ἀπχ-τῶμαι, ἡ ἐπιμέλεια, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ λεπτότης, αἵτινες χαρακτηρίζουσιν ἄλλα ἔργα του, ἐλλείπουσιν ἐνταῦθα. Ἰσως δὲν ἐνόμισεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ καταβάλλῃ πολλὴν προσοχὴν ζωγραφῶν ἀπλὴν λήκυθον. Οὐχ ἦν τὸν ἡ ἐπιτηδειότης του καταφάνε-ται ἐν τισι, πρὸ πάντων ἐν τῷ προσώπῳ, ὅσον τοῦτο σώζεται· ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ ἐκ τῆς στάσεως ἐν γένει καὶ τῶν κινήσεων τῆς παρισταμένης μορφῆς συμπεραίνω, ὅτι ἡ λήκυθος δὲν εἶναι ἐκ τῶν παλαιότερων ἔργων του. Σκηναὶ τῆς παλαιστρας ὁ Δοῦρις πολλάκις ἀπεικόνισεν· ὁμοιότητά τινι ὅμως ἔχει ἡ ἐπὶ τεμαχίου ἐκ τοῦ κύκλου κύλικος τοῦ Δούβρου μορφή, ἣν ὁ Fröhner (Choix de vases grecs σ. 8) οὕτω περιγράφει· «ἔφηβος γυμνὸς πρὸς δεξιὰ, ὀρθός, κρατῶν ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ φιάλην βαθεῖαν. Ὅπισω αὐτοῦ ἔδρα καὶ ἐπ' αὐτῆς προσκεφάλαιον». Τῷ ὄντι καὶ ἐπὶ τῆς ληκύθου ὑπὸ τὸ ἐπὶ τοῦ δίφρου φόρεμα φαίνεται ὑποτιθέμενον προσκεφάλαιον, ὡς δεικνύουσι γραμμαῖ τινες, αἵτινες δὲν φαίνονται νὰ ἦναι τοῦ ἱματίου.

Ἡ λήκυθος αὕτη ἔχει ὕψος 0,303, εὐρέθῃ δὲ ἐν λάρνακι πωρίνῃ τῶν τοῦ ἀρχαιοτέρου εἶδους μεθ' ἑξ ἄλλων ληκύθων, ὧν ἡ μία λευκὴ οὕσα ἦτο ἐντελῶς ἐφθαρμένη· διεκρίνετο ὅμως ἀκόμη, ὅτι μόνον τὸ περίγραμμα τῶν μορφῶν καὶ αἱ πτυχαὶ τῶν φορεμάτων ἐδηλοῦντο διὰ χρώματος ξανθοῦ χρυσίζοντος· ἄλλα χρώματα δὲν παρετήρησα· φαί-

νεται λοιπόν, ὅτι ἀνῆκεν αὕτη εἰς τὰς τοῦ ἀρχαιοτέρου τρόπου τῶν λευκῶν ληκύθων. Αἱ λοιπαὶ πέντε εἶναι ἐρυθρόμορφοι εὐμεγέθεις (ὕψος τῆς μεγίστης 0,36), ἡ δ' ἐργασία αὐτῶν εἶναι ἀμελὲς, οὐδὲ δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὴν τοῦ Δούριδος. Ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ εὐρέθη καὶ στλεγγίς χαλκῆ.

Ἡ ἑτέρα λήκυθος, ἡ λευκὴ, ἥτις ἔχει ὕψος 0,384, εὐρέθῃ καὶ αὕτη ἐν λάρνακι πωρίνῃ. Σὺν αὐτῇ ὑπῆρχον καὶ τρεῖς ἄλλαι τῆς αὐτῆς τέχνης καὶ λίαν πιθανῶς τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου· προετιμήσαμεν δ' αὐτὴν πρὸς ἀπεικόνισιν ἕνεκα τῆς παρastάσεώς της, ἥτις ἔχει τοῦτο τὸ ἰδιαίτερον, ὅτι ὑπεράνω τῆς ἐπιτυμβίου στήλης παρίσταται γυνὴ καθήμενὴ καὶ κρατοῦσα σταφυλὴν, πρὸς ἣν παῖς μικρὸς γυμνὸς καθήμενος κατὰ γῆς ἐκτείνει τὴν χεῖρα. Τοιαῦται παρastάσεις εὐρίσκονται ἐνίοτε ἐπὶ ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων (1), ὑποθέτω δὲ ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὁ τεχνίτης ἐπιτυμβίους εἰκόνας θέλει νὰ παρastήσῃ. Ὁ Benndorf (Gr. und Sic. Vasenbilder πίν. 19, 2 καὶ 5) ἐδημοσίευσεν δύο ληκύθους, ὧν ἑκατέρω ἔχει στήλην νεκρικὴν κοσμουμένην διὰ μορφῆς ὑποτιθεμένης γραπτῆς ἢ ἀναγλύπτου. Καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀγγείου τοιοῦτό τι φαίνεται ὅτι παρίσταται, εἰκὼν δηλαδὴ γραπτὴ ἢ ἀνάγλυπτος, ἂν καὶ αἱ μορφαὶ τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ παιδὸς δὲν περιλαμβάνονται ἐν τῷ πλασίῳ τῆς στήλης· ἐκ τούτου δὲ ἴσως ἡδύνατό τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι αἱ μορφαὶ ὑποτίθενται περίοπτοι καὶ ὅτι ἡ στήλη, ἥς τὸ ὕψος εἶναι λίαν δυσανάλογον πρὸς τὸ πλάτος, δὲν εἶναι κυρίως στήλη νεκρικὴ, ἀλλὰ βάθρον. Καὶ τοῦτο εἶναι πιθανόν· εἰς ἐμὲ ὅμως πιθανώτατον πάντων φαίνεται, ὅτι καὶ ὁ τεχνίτης αὐτὸς δὲν ἤξευρεν ἀκριβῶς, τί ἐκ τῶν τριῶν ἠθέλησε νὰ παρastήσῃ, μορφὰς περιόπτους, ἀναγλύπτους ἢ γραπτὰς.

ΧΡ. Δ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΑ

Ἐν τῷ ὀγδόῳ τόμῳ τοῦ Δελτίου τῆς ἐνθάδε Γαλλικῆς Σχολῆς ἐξεδόθη (σ. 437 κ. ἐ.) ἐπιγραφή περιέχουσα ἐπιστολὴν τοῦ Σύλλα πρὸς τοὺς ἐν τῇ Καρίᾳ Στρατονικέας, ἐν ᾗ ὁ δικτάτωρ ἀνακοινοῦ-

ἀγγείου ἐξ Ἀκροπόλεως πλὴν τοῦ Δοῦρις ἐ . . . οὐδεμίαν γραφὴν ἔχει.

ταὶ αὐτοῖς δόγμα συγκλήτου, δι' οὗ ἐπικυροῦνται

(1) Πρ6. Sybel Katalog ἔρ. 81· ὅμοιον φαίνεται καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 154. Ἐπὶ ἄλλῃς στήλῃς ἐκ Λαυρίου μὴ περιγραφομένης ὑπὸ τοῦ Sybel παρίσταται γυνὴ (ΑΓΝΟΘΕΑ) πρὸς ἀριστερὰ κρατοῦσα ἐν χερσὶν ἀντικείμενον δυσδιάκριτον· πρὸς αὐτὴν ἐκτείνει τὴν δεξιὰν παιδίον κατὰ γῆς καθήμενον. Παραλείπω τὰς πολλὰς παρastάσεις νεκρῶν κρατούντων ἀντικείμενον, πρὸς ὃ πηδᾷ κύων ὅπως τὸ ἀρπάσῃ.

ΛΗΚΥΘΟΙ ΕΞ ΕΡΕΤΡΙΑΣ